

ACC. N:R M. 14376:1-22.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Karl Nilsson, Kalvvik*
Härad: *Kinnared* Berättare: " " "
Socken: *Kalvvik* Berättarens yrke: *lantbr.*
Uppteckningsår: *1958* Född år *1897* i *Kalvvik*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Gudstjänst och nattvardsgång. s. 1-22.
(en del tred. avskrift)

LUF 107

Juli 107

1.

Högmässa gudtjänsten kallades allmänt för tjänst.
Vid jul kallade man det julotta med högmässa
vespergudtjänst som någon förekom på kvällen
kallades vesper, Vid påsk pingst samt övriga
söndagar sade man tjänst.

När det lys ler till natvardsgång började skiftet
målet 9,30 pm därefter högmässa, därefter natvards
gång och en sådan söndag var det ej slut förrän vid
4 eftermiddagen och i bland senare. Det var från
1905 till fram emot 1930 talat som dessa långa
gudtjänster förekomma.

Det var under Sven August Hjelmgrens tid en
gamml lärare som i sina predikningar
fördömde föreningar, frireligiöst. dans och sam-
mankomstter, Han sade om de träppar en prästning
saldat skall du köpa hans stridsrop o stjä bed
gud bevara dig för falsk lära
Han sade att gud har endast instiftat tre före-

ningar och dessa äro kyrkan, hemmet, och staten.
De övriga voro av ondo.

Till Kalvsbiks kyrka wallfärdade folk från alla håll.
Särskilt från Blekinge samt socknar vida omkring.
Kyrkan var överfull, så att på en kyrkostämman
frågade en sockenbo Hjelmgren om de inte hade
någon kyrka i Blekinge. De reste med tåg till
Uråsjö st samt gingo till fots den någott över
milen långa vägen till Kalvsbiks kyrka under
färden till sjöngode salmer eller någon religiös sång.
Hansliga söndagar började tjänsten kl 10 pm och pågick
till 2 efter mi. När han började att predika hade han
alltid en vit närduk virad om ett finger.

Varannan söndag på sommar halvåret var det
katekes förhör efter gudtjänsten vilket varade $1\frac{1}{2}$ - 2 tim.
Lördagen före natvardsgången var det komunionens-
förhör $1\frac{1}{2}$ - 2 tim. Dessa förhör sulto församlingen
i bänkarna och prästen gick på mittgången och

stälde frågor vem som ville fick svara, Från varje hem
gingo så många som kunde komma ifrån.

På de husbonde folk och tjänare. De mest betydelsefulla
gudtjänsterna under året voro Juldagen, pingstidagen
långfredagen, påskdagen samt de fyra böndagarna.
Juldagen sade man att den som ej hade barn skulle
lära. När man gick till kyrkan tog man på sig
de bästa kläder man hade och första gången man
hade de nya kläderna skulle man gå till kyrkan.
Hemkommen tog man på sig andra.

Vid Långfredagen, Påskdagen samt böndagarna skulle
man vara svartkläd samt svart rasell.

Likasa vid natvardsgång, barn dop, begravning
Svartkläd annars var det bäst att stanna hemma.
Dessa bruk har ej upphört förän på 1930 talet. Vid
begravning äro begravningsgästerna svartklädda
annars äro kyrko besökarna kläda i alla sorters
kläder. Kyrk folket färdades på många sätt bönderna

hörde med häst och då var det alltid fullsatt på vagnen
torpare gingo till gård, De som bodde den andra sidan
sjön rodde med kyrkbåtar som drogs med 4 par åror
och rymde 20-25 personer 8 karar drogo fram båten.
Frankomna till kyrkan samlades man utan för
för att samtala tills att klockorna ringde samman
 flickorna samlades i tornförsstun (Wapenhuset)
och granskade med sina blickar pojkarina då de gingo
in, Samliga sade att de stodo på prärestplatsen.
Kom man för sent gick man upp på läktären om
predikan var påbörjad.

Några som stannade ute på kyrkbecken förekom ej
något vidare. } 2 hemman

På 1800-1930 talet hade ~~2 stolar~~ en stol i kop så att
Lönjaret och Daljaryd hade stol tillrammans
I söndagen i advent var det stol ombytte då flyttade
man 2 och in i den 3je upp emot koret så att den som
hade den översta stolen flyttade nedåt till stol 3ifrån

dörren söndagen efter stölambytet var det litet
krångligt innan de hittade den stol som tillhörde
dem. Memera är det bortlagit.

Sammaringning Det var 2 hemman som skulle
verkställa sammaringningen det ringdes med
3 klockor och trampades, en av rotens folk var ansva-
rig för ringningen. Det var nämligen satt ett vite
på 5 kronor för den som slog omkring den stora
klockan, På lysning från predikstolen, Nästa söndag
svarar församlet och Kullen för sammaringningen
och ansvarar Karl Nilsson församlet ansvarat skiftade
från den ene till den andre inom de 2 hemmanen.

Klockorna i Kalvspik. Den stora ANO, MCCCCVII 1507
I DON. VORE. DICGE, KLOGKE, GATE. INGADES, EERE, AMEN.

Den mellersta omgjuten.

Den lilla klockan 50 år äldre ^{än den} stora
Inskrift. BELP. GOT. VREDE, TETH, HELIGA, KORSVADE.
SANGTA. MARIA. OG. SANGTA. ANNA årtal saknas.

Fram i koret var 2 stolar vilka voro värda mot
folket. Dessa kallades herra stolen och frua stolen
men voro för det nästa tomma om ej prästfrun
och dotrarna voro i kyrkan.

Huvudbonaden lades under sittsen. Där var
nämligen en hylla till att lägga hatten på i
de gamla stolarna men dammig blev den
så att man måste borsta av den med armen.
Tvinorna hade alltid huvudbonaden på sig
Chalen togs av inne i kyrkan om där var
varmt annars sveptes den om så mycket
bättre. Den kalla årstiden har jag hört berättas
att när det ej eldades i kyrkan bästades det så
med händer och fötter så att det ej hördes ett ord
vad prästen sade.

På sommar tiden hade man krydvatten med
sig tjöakryddä. som voro salvia, Abrodd
lavendel, isop, gobba skägg samtliga svamposa

med luktvattnen. Det bydde prästen sig ej om
Hid kvinnors kyrktågning. Den kvinna som
skulle kyrktågas åtföljdes av den som buritt
barnet, En pall var framsatt på stora gängen
nederst i kyrkan där prästen mötte och läste
en bön samt tog henne i handen där efter gick
hon och satte sig i sin stol, Hon skulle hava
Kacamellet och luktvattnen att bjuda alla som suttu
i stalen kyrktågningen var en sed att man trode
att kvinnan ej blev fullständigt bra förrän prästen
tagit henne i handen och läst. För längre tillbaka
i tiden fick ej en kvinna som ej var kyrktågen
vistar ute efter salens nedgång då kunde hon
räka ut för trolltåg.

Den kvinna som gått barn utom äktenskapet
skreflades och kyrktågs i sakristian och det
var säkerligen ingen rolig dag att gå in i
sakristian till Hjelmgren för en ung flicka

gick hon ej dit kallades hon till prästgården.
Kyrkan pryddes ej med något utan till jul
då 2 julgranar placerades i koret med ljus.
Samt till barnens konfirmation då 2 bjöcker
eller enar sattes en på var sin sida om
altare bordet duken kläddes med blad av
stensåta som färsattes med knapnålar
gicklänger av lingonris vid altarkunden
samt parkliljor i bänkarna. innan det fanns
ljus att köpa i något större parti skulle varje
gård hava ljus med sig.
Men när handlarna började att sälja ljus
köpte kyrkan ljus hos socknens handlare men
i tur och ordning så att ej en och samma fick
sälja varje gång utan det skiftades till det tur
kom. På nåfall skulle vara första man kom
in i stalen samt när fader vår läses samt
vålsingnelsen den seden har ej upphört förän

för något 30 tal år sedan.

Prästens sätt att predika

Kalvsvik och Jät hade komminister 1832-1877. och
under denna tid tjänstgjorde komminister

Clarin om vilken litet skall omtalas.

Under en predikan i Kalvsviks kyrka yttrade han.

Ni Kalvsviks bor säger att jag Johan Clarin är

snål. Nej det är ni som är snåla. Vet ni inte att

jag nyss köpt mig en ny hatt för 10 kronor

Vet ni vem det var som gav biskoppens dotter

ett guldur i bröllopsgåva? Jo det var Johan Clarin

det. Eller hur stor var min löneost jag fick på

kläcklinge? Jo han var inte större än en

stinskaka. Det vet jag men inte ni

Vid ett barn dop i Jäts kyrka svarade kvinnan som

håll barnet på Clarins fråga vad barnet skulle

heta. Han ska heta Crates. Clarin hörde fel

och tyckte hon sade Merias. Då du svarade han

det är inte mer än en som har hetat Merias och det är världens frälsare. Så det döper jag honom inte till utan till Johan. Det är mitt namn och så skall han heta. Och därvid blev det.

En gång när Clarin tjänstgörde i Urskult kyrka yttrade han i slutet av sin predikan. Jaha jaha mina kära Urskultsbor jag är så glad över att ha fått predika i min hemförsamlings kyrka. för de ni är bra folk allesammans. Bra präst har ni och bra klockare. Och en bra garvare har ni också. Han har berett lädret i mina stövlar och de är aldeles outslitliga.

Man kan hitta gamla kungörelsen där Clarin skrivit under upplästs med ljudlig stämma i Kalvsviks kyrka av Clarin. Eller gick ej att skriva under kungörelsen den söndagen den upplästes för att bläcket var fruset.

Innan orgel fans var det klockaren som skulle höja

att sjunga salmen, Han skulle taga upp salmen
han hade platsen mitt i kyrkan, När orgeln kom blev
sången bättre, Jag har hört berättas att det knappast
kunde kallas för sång var och en sjöng som han
tyckte somliga skulle överrörte den andre
Jag har även hört vid psalmboksombyte sjöng
somliga i den gamla psalmboken och en del i
den nya. Det var 1695-1819 De äldre köpte i den
nya utan hade sin gamla psalmbok 1695 års
upplaga. Från predikstolen höls förböner för
sjuka varvid folket böjde sig mot bänken
Tacksägelse lika så med böjt huvud.

Kungörelser kungliga skulle man folket stå
upp. Vid andra kungörelser gingo många ut
särskilt kvinnorna.

Somliga präster lärte kungörelserna slarvigt
så att det ej gick att fatta vad han lärte
På 1890 talet var här en huspräst han lärte en lys-

- ring
på rim. Lysning till äktenskap Kungöres för I
gängen emellan A Pettersson Frännafälle och
Ida Johansson från samma ställe

Sen det lysste för brukade man fråga Ka Tyckte du om
å Trella ne från predikstolen.

På 1800 talit upptogs kolekten genom hovgång
och kallades att gå må häven den var av tigg
samt silver broderat på underst en liten klocka
skaplet så länge att man råkte halva bänken

I den gamla kyrkan fanns ej mera än en häv
Kalvsviks nya kyrka har anskaffat 2 nya och när
man går med häven har man den gamla på
läktaren antagligen för att skaplet är kortare
där bänkarna ej äro så långa.

När utgångs marschen spelades började manfolket
gå ut ur kyrkan när de vora så gott som utkom-
na började kvinfolket att gå ut.

Nemera sitter de inne när den spelas utkomna

stannade de en liten stund utanför för att tala
med varandra varefter färdens ställdes mot hemmet.
På 1800 talet förekommo ej några andakts stunder
i socknen. Utom de obligatoriska husförhörens
(Läremåle). De voro under oktober och i hemmen
Socknen var uppdelad i rötar och den rote jag
tillhör Tönjans rötte fannos 12 händer varje
bonde skulle upplåta sitt hus när hans tur kom.
Det rustades hela sommaren inom hus tapet-
serades det målades inom och utom hus och det
som var bristfälligt lagades, Så närmade sig
dagen för läremålet innan des slaktades en
gris en fjärdedel kött köptes bröd och kakor
bakades och kakorska anskaffades
Nu var dagen kommen och samling kl 10 pm
en del folk äro komna och sitta på bräder
lagda på stolar för att stolar har man ej så många
Nu anländer prästen och får i kuret går honom

till mötet önskar välkommen och bär in väskan med
 församlingsboken. Men först skall kaffet drickas
 var efter en salm sjunges samt därefter morgonbön.
 Därefter uppräknings efter församlingsboken.
 Så har vi Hemmansägare J. Svendsson Tjugeboda
 han å hää? ja, hans hustru? hon å inte nå
 barn, Johan Alfred? han å hää, ja han ska
 konfirmeras, ja ha. Sen Karl Petri? han å i skolan
 å Emma Sofia? nå hon å hemma. Sen har vi
 den minsta Ida Kristina är hon Waxinerad?
 nåå. Ja det får ni lov att styra om.
 Så har vi Torpet Kullen. Där bor Johanna Pettersson
 född 1865 och dottern Emelia Pettersson född 1895?
 Di å här det ser jag. Så gick uppräkningsen till
 att hela roten var genomgången. Härefter förhöret
 började. Kille J. Svendsson och sonen komma fram
 samt Johanna och Emelia, framkomna ber han
 J. Svendsson läsa ett vers i bibeln vilket han med

dumdrande stämman gör varefter prästen förklarar och ställer frågor till dessa fyra, Somliga gör bra att besvara, andra får han själv besvara. Så kommer Turen till Johanna som skall läsa i boken.

Men hon svarar då förärliga å att ja glömde mina glasöjan hemma. Men strax kommer där fram flera par som gålpsamma människor lämnar henne, Men hon ser ej med någont par varefter hon får en förmaning att nästa gång ej glömma dem. Så får de båda gamla gå från bordet, Men nu kommer Turen till de båda yngre de läser i bibeln blir förhörda i katekesen får läsa tänkespråk och blir förmanade.

Emelia som är äldre frågar han? Omdu får höra när piglock (Dragspel) en lördags eller söndags kväll ska du gå dit? hon svarar Näå och det upprepas av prästen närme mån då ska en inte göra, Å du om du ser en del pojkar ligga

vid väg kanten å spela kort, ska du gå till dem?
 nåå säger pojken prästen säger, om rålskap som
 förgiftet lär mig att fly falck lära samt de andas
 seder sky. Nu har dessa båda stått framme i en
 och en halv timma varefter de få gå att sätta sig
 varefter nya framkallas, Nu har klockan blivit
 frammat I på dagen var på frun i huset bjuder
 på mellanmål det läses till maten. Prästen
 blir först bjuden till maten och går även först
 efter går kvinnorna och sist kararna.

Maten till mellan målet kätthellar sylta siesalad
 bröd ansjovis strömming syltlök rödbetor samt
 någon varm rät samt dricka. samt efteråt tingsgym
 pankaka med sylt. Det läses från maten och
 förhöret fortsätter till frammat 7-8 tiden på
 kvällen var på det avslutas med bön.

Nu återstår kvälsmaten som var och en skall
 stanna på, De blir det smörgås bord samt kakt

potatis samt till potatisen. Säk vilken anskaffades om det var möjligt. Ibland kunde prästen ^{läsa} i slutet av raten och framkalla dem, somliga gingo hem innan deras tur kom därför började han omvänt. De ville inte nåka för att komma fram och läsa somliga voro nästan arga för att de voro sågott som tvingade att komma fram till bordet.

En gammal gubbe var för ovanlighetens skull kommen till husförhöret han trodde nämligen att det skulle komma en annan präst som han slap att läsa för men den vanlige kom.

Da sade prästen, Jassa gamle Stenbeck är kommen till förhöret det var roligt att få se honom här, han svarar, Jassa glo påo me dåo, prästen han kommer väl fram å läser? ja läsa inte. prästen. Då va leddant, Warefter gubben går hem till sitt, Somliga får förmaning för sina barn särskilt om barn äro födda utom äktenskapet

På 1870-1880 talet tog prästen upp lön på husförhöret. Då var det en torpare som häftade i skuld till honom å så har inte Ras betalat till mig. Ras, ja ska så prästen då att ja ha så doolitt loap (torp) så ja ska köpa hö å ligga halm.

I slutet av 1800 och början på 1900 talet var det nattvardsgång 6 gånger om året. Pålysningen var från predikstolen och hade följande lydelse. Nästa söndag om gud vill förättas här nattvardsgång skriftermålet börjar halv-10 förmiddagen anteckning kan ske efter gudtjänstens slut anteckning till nattvardsgång kallades uppskrivning. Nattvardsgång begick man som regel 2 gånger om året. Men om man skulle taga ut lysning eller flyttningsbetyg så borde man gå till nattvarden innan man gick till prästen. Husbondefolk tjänare torpare gingo samtidigt utan det att de turades vid så att det var någon

Som var hemma och såg efter hemmet.

På 1850-talet var det ingen ovanlighet att folk avstängdes från nattvarden i birst på kristendoms-konstkap, för otukt, innan äktenskapet för otrohet, samt tjuvar dessa fingo gå till prästen och förhöras.

Enskild komunion har ej förekommit annat än vid sjukdomsfall. Däremot var det på 1900-talet vanligt att man gick till kyrkovården som hade nycklarna till kyrkan och fick vin till den sjuka som inte kunde förtära något annat. Hinet förvarades inlåst i något valv eller kista. Den lilla klocka som finnes i korset och har varit i den gamla kyrkan där den användes är inflyttad i Kalvsviks nya kyrka men där har den aldrig användes jag har hört someiga kalla den för primklocka andra för korcklocka.

När de gingo fram till altaret hade kararna avlagt sina ytterkläder kläderna var svart kostym.

vit krage samt vit eller svart rosette. Svinnorna
hade antagitt Schalar vilka lades i stolen. Flätten
eller silkes klådet fick vara på huvudet.

En krets nattvardsgäster kallades för hängklå
I da va då 8 hängklå. Innan de gingo från altaret
skulle de begå respektmiga.

Efter det man var hemkommen skulle man
vara i stillhet helst läsa någon predikan inte
gå bort eller hava något för sig utan det som var
nödvändigt. Om prästen kom till någon sjuk
håll han först ett skrifvel var efter den sjuke
fick nattvarden. Jag har en gång skjutsat en
präst till en sjuk. Då gätrade prästen till den
gamle. Ni gamle man ni har alldeles grävitt ner
er i jorden. Damen som passade honom sade
då han ^{han} såo inte ha joätt på han had inte håll
nån joå pao fem å femti aå

Den koninister som föuet om talats Nämligen

Johan Clarin som 1831 blev vald till komminister
för Jät och Kalvsvik, För honom och Johanna
Ekström teypte det för 3 söndager den 9, 16, 23 okt
1832. Clarin vägrade sedan att vigas med henne
Då han fick spörja att hon var havande och födde
en son i januari månad 1832. Dessa båda blevo
dömda skolandet båda undergå enskild skrift
och avläsning. Clarin och Johanna Ekström
skrifteades på samma päll i Häckelsånger kyrkas
sakristia.

Den tidigare omtalade kyrkoherde Hjelmgren 1905-1930
var en präst som ej skrädde på orden som han
själv sade han var en bra talare med en väl-
lyudande stämma och mycket bra sångröst
Däremot kunde hans predikningar röra sig
om varje handa därför var det många som togo
sig av dem ibland kunde socialdemokrater få
för sitt ibland frisinnade önghisker och vad de

än kallades. Eller om du skulle någonting här hem det
Det kan börja med en knapnal och sluta med en
silver skål gör bättring och bed geed om förlåtelse
om du gör orätt.

Många komma att höra honom i ren nyfiken-
het. Men många i religiöst syfte därför kom
åhörare från långa vägar.